

Ekrem'in hâtırasını canlandırma, hacci önemsemeyi ve Allah'ın bu konudaki emrine boyun eğmeyi vurgulama, kulluk ve itaat gibi ruhî ve derunî halleri zâhirî bazı davranışlarla ifade etme gibi sembolik ve taabbüdî bir anlam taşıdığı söylenebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, I, 28, 307, 329, 373; III, 318; Bu-hârî, "Hac", 57-60, 62; Müslim, "Hac", 249-250, 253, 254, 310; İbn Mâce, "Menâsik", 27, 32; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 46; Tirmizî, "Hac", 49, 113; İbn Hişâm, *es-Sire*, I, 209-210; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 145-147; Ezrakî, *Ah̄bâru Mekke* (Melhas), I, 62-66, 322-335; Fâkihî, *Ah̄bâru Mekke* (nşr. Abdülmelik b. Dihîs), Mekke 1407/1986, I, 81-149; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 79; Serahsî, *el-Mebsût*, IV, 49; Süheyfî, *er-Ravzü'l-ünûf*, II, 270-275; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, IV, 51; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, III, 383-385; Nevevî, *el-Mecmû'*, VIII, 32-36; a.mlf., *Şerhu Müslim*, IX, 16; Muhibbüddin et-Taberî, *el-Kürâ' li-kâşidî ümmi'l-kurâ*, Kahire 1970, s. 278-296, 307-308; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, I, 314-316; XXV, 296-304; Tücbîbî, *Müstefâdû'r-rihle ve'l-igtirâb* (nşr. Abdülhafız Mansûr), Tunus 1395/1975, s. 271-276; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, III, 239-243; Fâsî, *Şifâ'ü'l-garâm bi-ah̄bâri'l-beledi'l-harâm* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Beyrut 1985, I, 309-316; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, Ka-hire 1392/1972, VIII, 82, 100; Muttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, XII, 214-219; Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Beyrut 1984, III, 280-285; Haraşî, *Şerhu Muhtaşarı Halîl*, II, 325-326; *Mir'âtü'l-Haremeyn*, I, 13-14, 54-55; İbrâhim Rifat Paşa, *Mir'âtü'l-Haremeyn*, I, 82-83, 132-134, 264, 304-305; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, IV, 54; VI, 436-437; Abdurrahman Bedevî, *Mezâhibü'l-İslâmiyyin*, Beyrut 1973, II, 136-141; Mahmud Esad, *İslâm Tarihi*, s. 111, 325-326, 330-331, 394-395; Esedî, *İh̄bâru'l-kirâm bi-ah̄bâri'l-Mescidi'l-Harâm* (nşr. Hâfız Gulâm Mustafa), Kahire 1405/1985, s. 60-114; Hüseyin b. Mahmûd Saïd Abdülganî, *İrşâdû's-sârî ilâ menâsiki'l-Molla 'Alî el-Kârî*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî), s. 89-90; Saïd Bekdâş, *Fađlû'l-Haceri'l-esved ve makâmî İbrâhîm ve zikru tarihîhimâ ve ah̄kâmî-hime'l-fikhiyye ve mâ yete'llaku bihimâ*, Medine 1416/1996; A. J. Wensinck, "Kâbe", *IA*, VI, 6; "el-Hacerü'l-esved", *Mu.F.* XVII, 104-108; "İstîlâm", a.e., IV, 83-84; "Tavâil", a.e., XXIX, 129-130.

SALİM ÖĞÜT

HÂCET

(bk. İHTİYAÇ).

HÂCET NAMAZI

Bir ihtiyacın giderilmesi veya arzulanan bir hususun yerine gelmesi için kılınan namaz.

Sözlükte "ihtiyac duyulan şey" anlamına gelen hâcet kelimesi Kur'an-ı Kerim'de bu anlamda üç âyette geçmekte (Yûsuf 12/68; Gâfir 40/80; el-Haşr 59/9), ayrıca tekil ve çoğul (hâcât, havâic) olarak

hadislerde de yer almaktadır (bk. Wensinck, *el-Mu'cem*, "hvc" md.).

Dört Sünnî mezhebe ve Ca'ferîler'e göre müstehap olan hâcet namazının meşruiyetine dair şu hadis zikredilmektedir: "Kimin Allah tarafından veya hemcinsi olan biri tarafından giderilecek bir ihtiyacı varsa usulüne uygun abdest alıp iki rek'at namaz kılın, arkasından Allah'a hamdedip Peygamber'e salavat getirsin ve şöyle desin: Halîm ve kerîm olan Allah'tan başka ilâh yoktur. Büyük arşın rabbi olan Allah'ı yüceltir, âlemlerin rabbi olan Allah'a hamdedirim. Senden rahmetine ve affına ulaştıracak davranışlarda bulunmayı, her türlü iyiliği elde etmeyi, her türlü günahahtan sâlim olmayı diliyorum. Bende bağışlamadığın günah, gidermediğin keder ve karşılamadığın rızâna uygun bir ihtiyaç bırakma, ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allah!" (İbn Mâce, "İkâme", 189; Tirmizî, "Vitr", 17; Hâkim, I, 320). Ayrıca Resûl-i Ekrem, yanına gelerek kör olan gözlerinin açılması için dua etmesini isteyen birine usulüne uygun abdest almasını ve iki rek'at namaz kılıp şöyle dua etmesini söylemiştir: "Allahım! Rahmet peygamberi Muhammed vasıtasıyla senden diliyorum ve sana yöneliyorum. Ya Muhammed! Bu ihtiyacımın giderilmesi için seninle rabbime yöneldim. Allahım, onun hakkımdaki şefaatinin kabul et!" (İbn Mâce, "İkâme", 189; Tirmizî, "Da'avât", 118; Hâkim, I, 313).

Tirmizî, yukarıdaki birinci hadisi naklettikten sonra rivayetin "garîb" olduğunu ve isnadına yönelik tenkitler bulunduğunu kaydeder. Tirmizî şârihi Ebû Bekir İbnü'l-Arabî ise hadisin zayıf kabul edildiğini belirterek Allah'tan bir şey talep edecek kimsenin onu doğrudan isteyebileceğini ifade etmiş, ancak talepten önce sadaka vermesini ve tövbe etmesini öğütlemiştir ('*Ârizatü'l-ahvezi*', II, 261-262).

Hâcet namazı için delil gösterilen ikinci hadisin Tirmizî rivayetinde namaz kılma kaydı yoktur. Osman b. Huneyf'ten nakdedilen ve Tirmizî'nin "hasen-sahih-garîb" olarak değerlendirdiği bu rivayete göre Hz. Peygamber, kendisine gelen âmâ sahâbiye usulüne uygun abdest alıp dua etmesini öğütlemiş, fakat bunun yanında herhangi bir namazdan söz etmemiştir.

Bu rivayetler yanında diğer farklı bazı rivayetleri de (bk. Heysemî, II, 278-279; Zebidî, III, 471-472) esas alan mezhepler, hâcet namazının meşruiyetini kabul etmiş, ancak kaç rek'at kılınacağı husu-

sunda değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu namaz Hanefîler'e göre dört, Mâlikî, Hanbelî ve Ca'ferîler'e göre iki rek'attır. Şâfiî mezhebindeki meşhur görüşle Hanefî mezhebinde bir görüş de bu yöndedir. İmam Gazzâlî'ye ve Hanefî mezhebindeki başka bir görüşe göre ise hâcet namazı on iki rek'at kılınır. Bu namaz mekruh vakitler dışında her zaman kılınabilir. Namazdan sonra hâcet duası okunur ve istekler Allah'a arz edilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tehânevî, *Keşşâf*, I, 867; Wensinck, *el-Mu'cem*, "hvc" md.; İbn Mâce, "İkâme", 189; Tirmizî, "Vitr", 17, "Da'avât", 118; İbn Huzeyme, *Şahîh* (nşr. Muhammed Mustafa el-A'zâmî), Beyrut 1395/1975, II, 225-226; Cezîrî, *el-Mezâhibü'l-erba'a*, I, 335; Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 313, 320; Ebû Ca'fer et-Tûsî, *en-Nihâye fi mücerredil-fikih ve'l-fetâvâ*, Beyrut 1400/1980, s. 142-143; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, '*Ârizatü'l-ahvezi*', Beyrut, ts. (Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî), II, 261-262; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, I, 769; Nevevî, *el-Mecmû'*, IV, 55; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, II, 278-279; İbn Nüceym, *el-Eşbâh ve'n-nezâ'ir* (nşr. Muhammed Mutî el-Hâfız), Dimaşk 1403/1983, I, 124-125; Buhûtî, *Keşşâf'ül-kınâf*, I, 443; Bahrânî, *el-Hadâ'iku'n-nâdire* (nşr. Muhammed Takî el-Frevânî), Beyrut 1405/1985, X, 543-544; Derdîr, *eş-Şerhu'l-kebir* (Desûkî Hâşiye '*ale's-Şerhi'l-kebir* içinde), Kahire 1303, I, 314; Zebidî, *İh̄fâf'ü's-sâde*, III, 470-472; İbn Âbidîn, *Redd'ül-muhtâr* (Kahire), II, 28; Mübârekfûrî, *Tuhfetü'l-ahvezi* (nşr. Abdurrahman M. Osman), Kahire 1384-87/1964-67, II, 589-590; X, 22, 33-34; "Şalâtü'l-hâce" *Mu.F.* XXVII, 211-213.

EBUBEKİR SİFİL

HÂCET PENCERESİ

Türbelerin dış cephelerinde ziyaretçilerin önünde Fâtiha okuduğu pencere.

"Muvâcehe penceresi, niyaz penceresi, dua penceresi" gibi adlarla da anılan İslâm türbe mimarisine ait bu önemli unsura, Hz. Muhammed'in türbesi başta olmak üzere, mânevî huzurlarında edilecek duaların Allah katında makbul olacağına inanılan din büyükleri ve velîlere ait türbelerde rastlanmaktadır. Türbeyi aydınlatmak ve havalandırmak için düzenlenmiş pencerelerden farklı olarak ziyaretle ilgili özel bir fonksiyonu olan bu pencere birtakım mimari ayrıntılar ve sembolik bazı unsurlarla da donatılmaktadır.

İslâmî mezar yapılarının en eskisi ve en muteberi olan Hz. Peygamber'in türbesi, Mescid-i Nebevî ile birlikte tarih boyunca birçok onarım ve tâdilât geçirdiği için ilk şekliyle günümüze ulaşmamışsa da burada da cami harimine olduğu gibi dışarıya açılan hâcet pencerelerinin bulunduğu